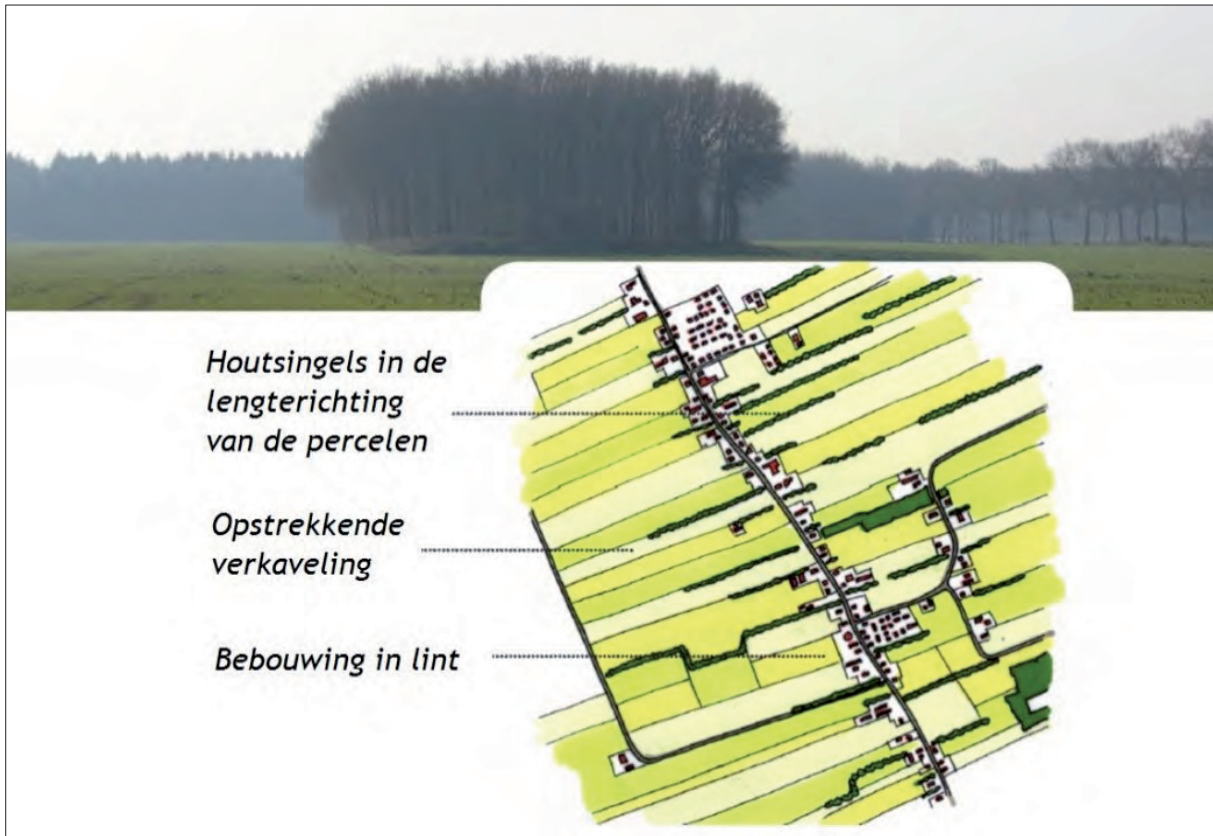

Bijlage 3:
Landschapskenmerken

Landschapskenmerken

Woudontginningen

Het landschappelijk raamwerk van de woudontginningen wordt gevormd door ontginningslinten met haaks daarop staande houtsingels en bosstroken in de ontginningsrichting. De houtsingels en bosstroken komen afwisselend en in verschillende breedtes, lengtes en dichtheden voor. Het patroon levert een zeer afwisselend en kleinschalig besloten landschapsbeeld op. Algemeen kan worden gesteld dat de singels in de woudontginningen door achterstallig onderhoud in verval dreigen te raken. De overgangen naar meer open gebieden, bijvoorbeeld beekdalen, hebben een rafelig karakter (geen scherpe grens maar geleidelijk) doordat de singels en bosstroken in afwisselende lengten doorlopen tot aan het open gebied. Deze gevarieerde overgangen zijn kenmerkend voor de woudontginningen. Gemeentelijke laan- en wegbeplantingen langs de parallelle wegen en dwarswegen vormen belangrijke beplantingen voor het raamwerk van deze structuur.

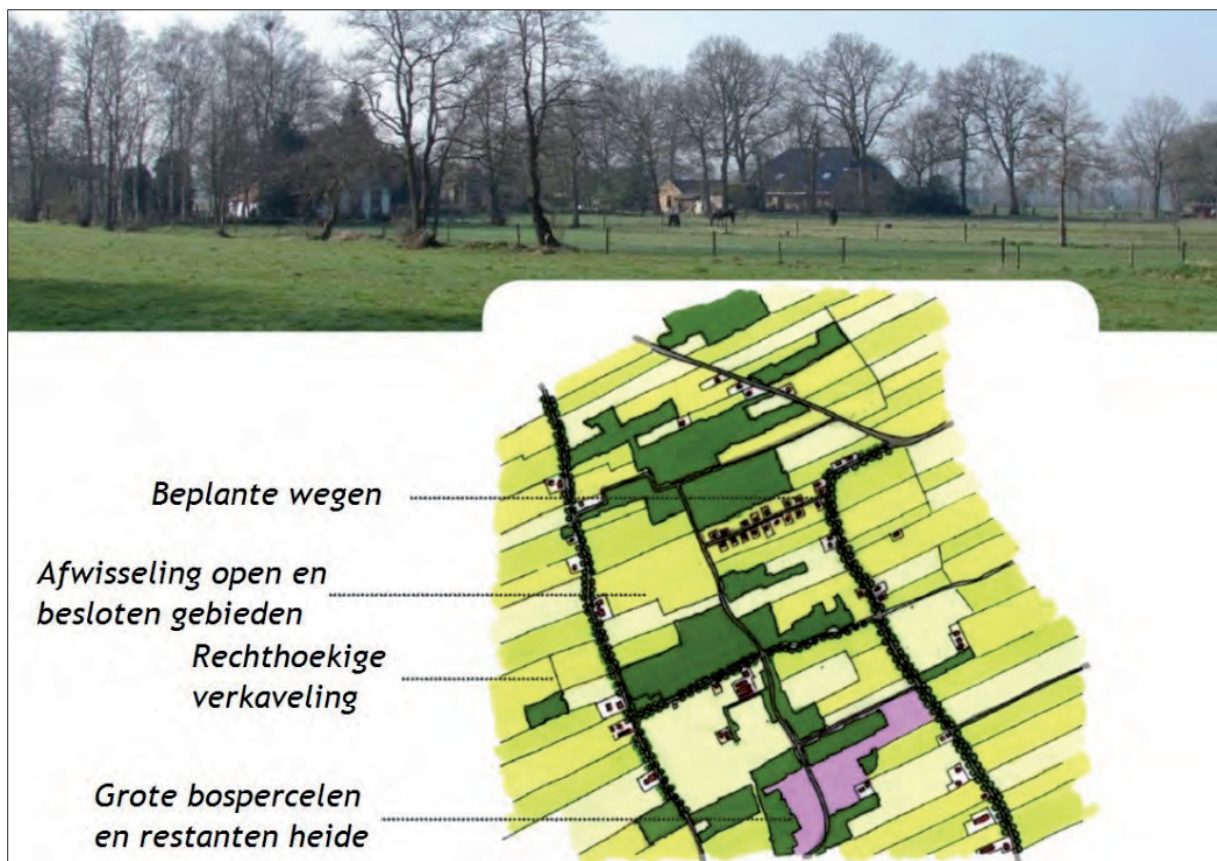
Dorpsranden/dorpstypen

De lineaire bebouwingslinten volgen de zandrug en zijn in de dorpskern vaak buiten het lint uitgegroeid. De oudere en vaak dichtere bebouwingslinten liggen grotendeels langs de binnenweg, die het hoogste deel van de dekzandrug volgt. De wat jongere bebouwingslinten volgen de buitenweg, die op de overgang van zandrug naar beekdal liggen.

Erfinrichting

Houtsingels langs een perceelsgrens lopen door tot op het erf. Beplantingsstructuren zijn bij voorkeur zoveel mogelijk dwars op het lint gesitueerd (meelopen met de verkavelingsrichting) zodat de gerichtheid van het landschap wordt versterkt. Erfbeplanting in stroken vormt een eenvoudig middel om de opstreckende verkaveling te benadrukken. Afhankelijk van de waterhuishoudkundige situatie, bij voorkeur eik, berk op de drogere delen en els, es op de nattere delen toepassen. Ook horen hoogstamfruitbomen en solitaire bomen als linde, es, kastanje en beuk op het erf thuis.

H e i d e o n t g i n n i n g e n

Bij de grootschalige heideontginningen wordt gestreefd naar behoud van de karakteristieken: kleinschalige blokverkaveling, wegbeplantingen en verspreide erven met erfbeplanting. Ook houtwallen, heideterreintjes, reliëf, elzensingels op natte delen, pingoruïnes en dobben dienen duurzaam in stand te worden gehouden. Zandwegen dienen onverhard te blijven, omdat ze kenmerkend zijn voor het landschapsbeeld.

Erfinrichting

Doordat ontginning relatief kort geleden plaatsvond, komen er geen oude dorpsstructuren binnen de heideontginningen voor. De bebouwing binnen de heideontginningen liggen verspreid over het gebied.

Grootschalige heideontginning

De heideontginning in de as De Blesse/Noordwolde is overwegend grootschalig open, door ruilverkaveling zo gevormd.

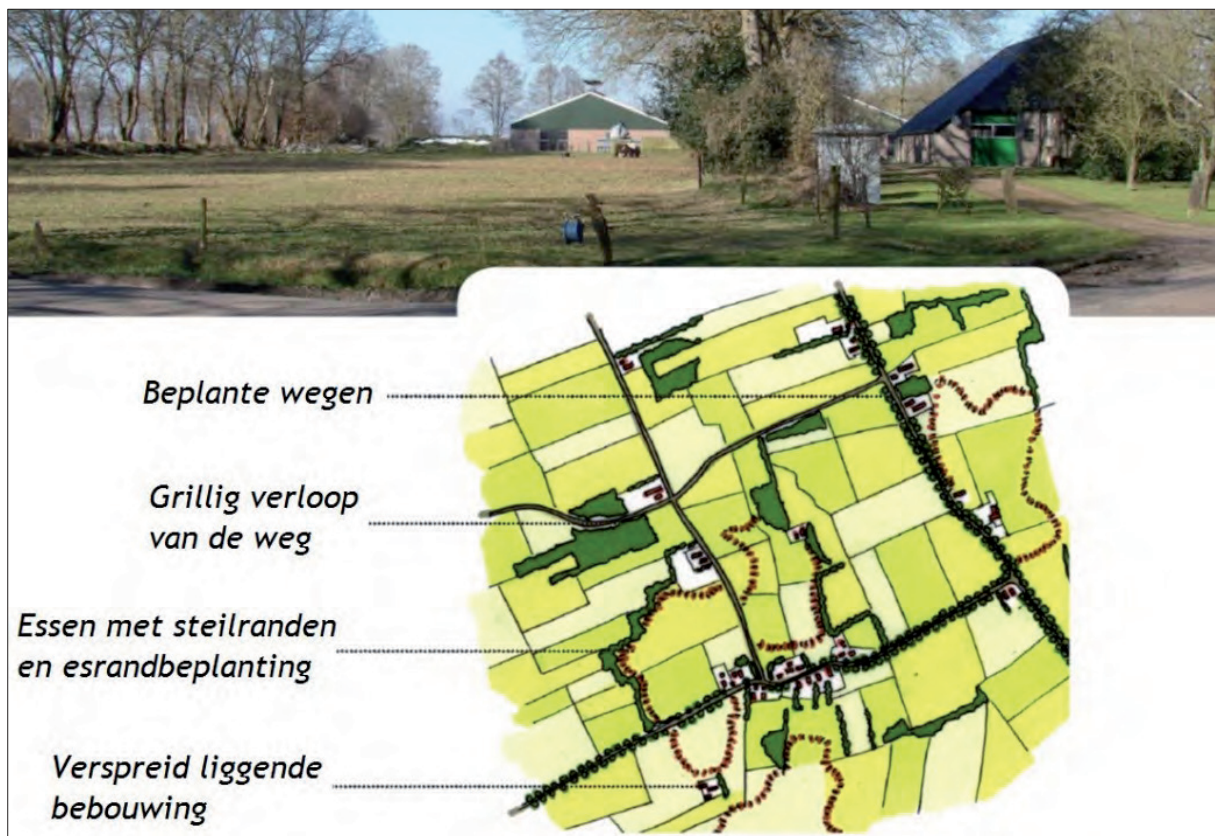
De verspreid liggende (bedrijfs)bebouwing (met gedeeltelijk grote loodsen) is relatief jong en fors van omvang. De bebouwing bepaalt veelal het beeld van het landschap. De beplanting bestaat uit singels, erfbosjes en solitair.

Besloten heideontginning

Het landschap van de heideontginningen in de as De Hoeve/Zandhuizen, ten noorden van Noordwolde, is redelijk besloten en gevarieerd. De ontginning ervan heeft ook veelal op kleinere schaal plaatsgevonden. Hierdoor zijn er ook restanten heide, deels bebost, aanwezig.

De verspreid liggende bebouwing is kleinschaliger van karakter (o.a. arbeiderswoningen) en vaak gelegen in bosrijk gebied.

E s s e n l a n d s c h a p

Het essenlandschap vormt een waardevol oud cultuurlandschap met kenmerkende steilranden, houtwallen, singels en hier en daar nog voorkomende zandwegen. De structuren van de essen en kleinere kampen zijn nog deels herkenbaar. In Weststellingwerf gaat het om de ensembles van essen rond Zandhuizen, Rijsberkampen en Boekelte.

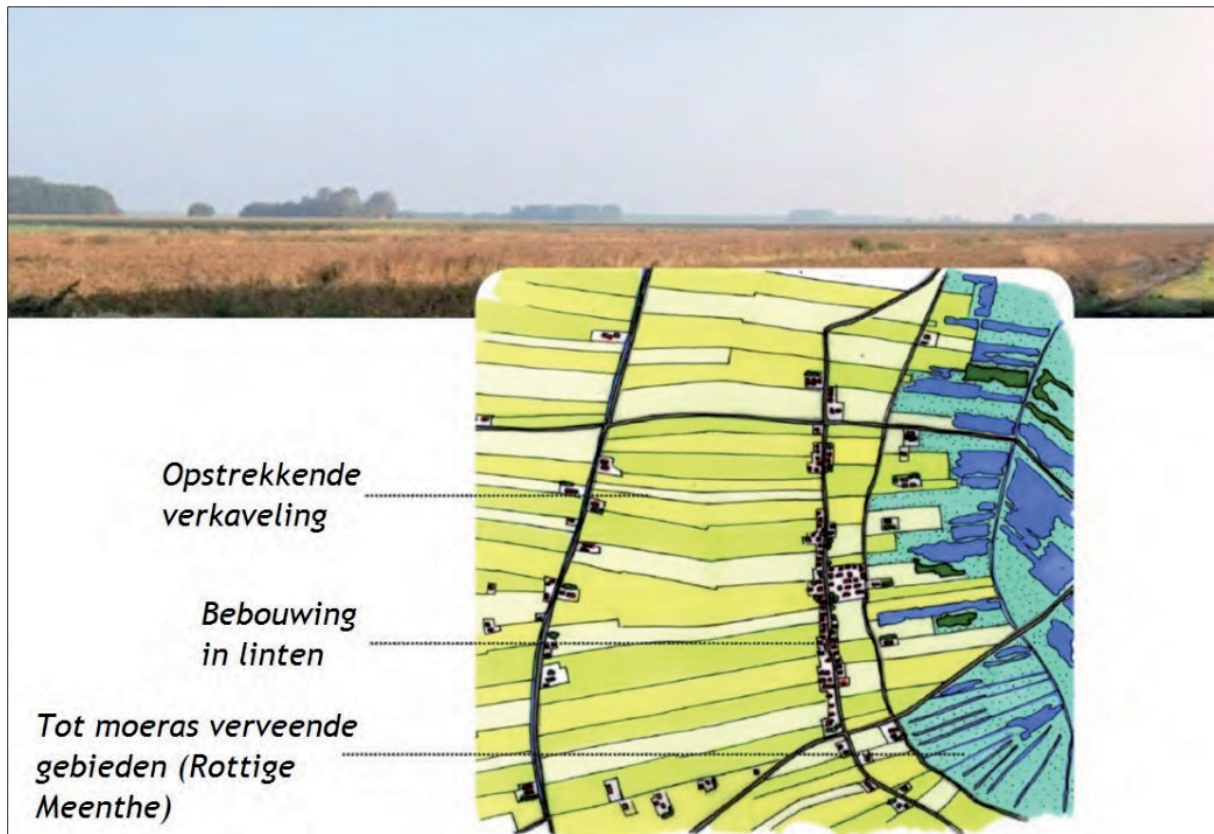
Dorpsranden/dorpstypen

De esdorpen kenmerken zich door een stervormig uitwaaiend wegen- en bebouwingspatroon dat samenhangt met de natuurlijke hoogteverschillen in het gebied. Rond de esdorpen liggen akkercomplexen. Doordat op en rond akkercomplexen nieuwbouwwijken zijn ontwikkeld, dreigen veel esdorpen hun karakteristieke vorm te verliezen.

Erfinrichting

Erfbeplanting in de vorm van kleine bosjes, houtsingels en houtwallen, als afscherming tussen het erf, de akkers en de weiden. Bij boerderijen is vaak een zware erfbeplanting van groepen eiken en geriefhoutbosjes aanwezig. De beplantingen vormen een samenhangend patroon waarin de bebouwing is opgenomen (sterke verweving).

V e e n p o l d e r s

De openheid en grote maat/schaal van de polders vormen belangrijke, maar ook onder druk staande, karakteristieken. Het open en grazige karakter is niet alleen landschappelijk gezien, maar ook voor veel weidevogels een voorwaarde. Daarnaast vormen de randen van de verschillende poldereenheden, de dijken en kaden, belangrijke structuurlijnen in het landschap. De veenpolders bezitten enkele grote water- en moerasrijke natuurgebieden.

Dorpsranden/dorpstypen

De dorpen in de veenpolders bestaan uit halfopen tot besloten lintdorpen. De halfopen tot besloten lintdorpen vormen groene linten in het landschap. Daarnaast komen veel verspreid liggende boerderijen voor. De veenpolders van Weststellingwerf onderscheiden zich van die van Heerenveen en Opsterland door het voorkomen van open bebouwingslinten, waardoor de vrijstaande boerderijen, vaak met beplante erven, zich als losse puntelementen onderscheiden in het landschap. Deze forse erfbeplantingen in het open landschap leveren een monumentale situatie op en geven het gebied een eigen identiteit.

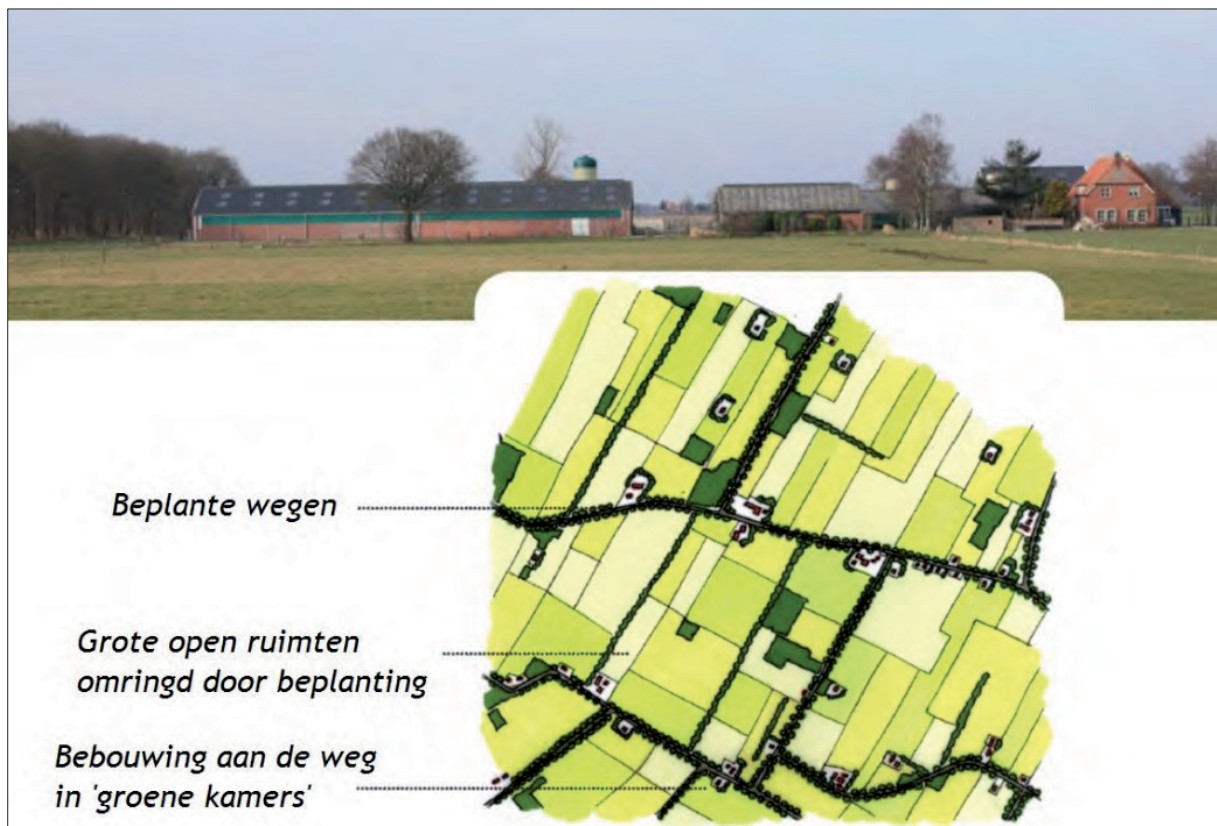
De relatief hoger gelegen, niet ontgonnen petgatencomplexen van de Rottige Meenthe en Brandemeer zijn gedeeltelijk weer verland en bosopslag van wilg, els en berk levert ter plaatse een besloten landschap op, vaak afgewisseld met kleinschalige open hooilanden.

Het opzetten van de grondwaterstand in de veenpolders leidt tot toename van de elzenopslag. In de open polders dient deze opslag actief te worden beheerd om de openheid te waarborgen. Langs de randen van de natuurgebieden de Rottige Meenthe en Brandemeer is de elzenopslag aanvaardbaar, omdat de openheid van de polders hierdoor niet verder wordt aangetast.

Erfinrichting

Het gaat om grote gebouwen van akkerbouwbedrijven die duidelijk geordend in het landschap liggen, wel of niet omringd door erfbeplanting en aan de voorzijde open. De bebouwingen (met erfbeplantingen) liggen als puntelementen in het open landschap.

H o o g v e e n o n t g i n n i n g e n

Binnen Zuidoost Friesland zijn drie verschillende typen hoogveenontginningen te onderscheiden met ieder hun eigen karakteristieke kenmerken:

- **Plaatselijk kleinschalige hoogveenontginningen**
Bij de kleinschalige hoogveenontginningen wordt gestreefd naar behoud van de kleinschaligheid die wordt gevormd door de kleinschalige structuur van sloten met singels, de opstreckende verkaaveling, de lintbebouwing langs de vaarten en de laanbeplantingen. De singels versterken de gerichtheid van het landschap.

- **Hoogveenontginningen met wijken**
Voor de hoogveenontginningen met wijken wordt gestreefd naar het herkenbaar maken van de veenkoloniale ontginningsstructuur. Deze ontginningsstructuur wordt gevormd door een strak patroon van wijken die op gelijke afstand van elkaar liggen en het gebied een duidelijke systematische ordening geven. Vergroten van de herkenbaarheid van de wijken door het deels verwijderen van de opslag is landschappelijk gezien gewenst. Het streefbeeld is het her en der voorkomen van plukken beplanting langs de wijk. De vaarten en bebouwingslinten vormen als hoofdontginningssassen belangrijke structuurlijnen.
- **Grootschalige hoogveenontginningen**
Bij de grootschalige hoogveenontginningen speelt behoud van de openheid en de kenmerkende blokvormige verkavelingsstructuur een belangrijke rol. Ook hier is de systematische ordening kenmerkend. Wegbeplantingen langs rechte wegen geven structuur aan het gebied en dienen te worden hersteld. Erfbeplantingen op of rond erven dienen te worden gestimuleerd.

Het gebied ten zuidwesten van Noordwolde is bosrijk en besloten. Het bevat zowel kenmerken van heideontginningen (restanten van kleinschalige heidebewoning) als hoogveenontginningen (ontginningssas).

Dorpsranden/dorpstypen

Langs de veenvaarten (kleinschalige hoogveenontginningen met wijken) zijn veenkoloniale dorpen ontstaan met vele kleine arbeidershuisjes in een duidelijke ordening. Halfopen tot dichte linten aan beide zijden van de vaart met begeleidende laanbeplantingen. In dorpskernen zijn deze uitgegroeid tot buiten het lint.

Erfinrichting

Langs de slootkanten staan met name elzen die deels doorlopen tot op het erf. Hierdoor loopt de perceelsrandbeplanting over in de erfgransbeplanting. De singels zijn transparanter dan bij de woudontginningen. De monumentale bomen (linde, kastanje), die voor op het erf staan, steken als plukjes boven de elzen uit.

Langs de wijken staan met name elzen die deels doorlopen tot op het erf. Hierdoor loopt de perceelsrandbeplanting over in de erfgransbeplanting. Doordat de wijken vaak aan één zijde of aan twee zijden beplant zijn, zijn de wijken vanaf de hoofdvaart slecht herkenbaar. De monumentale bomen (linde, kastanje), die voor op het erf staan, steken als plukjes boven de elzen uit.

Het gaat om grote gebouwen van akkerbouwbedrijven die wel of niet omringd door erfbeplanting als puntelementen in het open landschap liggen.

B e e k d a l

De beekdalen zijn kenmerkend in het landschap. Sommige tonen nog een goed natuurlijk karakter (riet, ruigte, natte graslanden, wilgenstruweel en moerasbos) met kleinschalige gradiënten (o.a. reliëf, zandopduikingen, oude meanders). In Weststellingwerf gaat het vooral om de loop van De Lende en De Tsjonger.

De Lende

Het beekdal van De Lende kent een grote verscheidenheid aan natte graslanden, hooilanden, petgaten en broekbossen. Langs de middenloop van De Lende vindt in het kader van de gebiedsvisie Beekdal Linde natuurontwikkeling plaats in de vorm van onder andere riet- en ruigtelands, wilgenstruweel, verdere uitbreiding van een mozaïek van moerasbos en water.

De Tsjonger

Het betreft hier voor het grootste deel de benedenloop van De Tsjonger. Hier wordt ingezet op ontwikkeling van een natte ecologische verbinding. Dus een vast boezempeil met aansluitend zo natuurlijk mogelijke oeverlanden. Ontwikkeling van water, moeras, riet- en ruigtezones passen in het landschapsbeeld.